

MEDIJI / 14/12/2022

Serijal o SLAPP-u (1.): Desecima neosnovanih tužbi moćnici ušutkavaju novinare, a najgore je u manjim sredinama

SLAPP tužbe prijetnja su demokraciji jer se njima pokušava – a nerijetko i uspijeva – zastrašiti i ušutkati novinare, aktiviste i zviždače kroz sudske sporove koji im crpe resurse i obeshrabuju ih u daljnjem istraživanju ili objavljivanju sadržaja od javnog interesa

Piše: Saša Paparella

Uz odlične rezultate koje već standardno postiže u nogometu, Hrvatska spada u vrh u još jednoj kategoriji – ima europskog prvaka u SLAPP tužbama protiv novinara (*Strategic lawsuit against public participation*), kojima je cilj s pozicije moći zaplašiti medije i natjerati ih da odustanu od svojih istraživanja i objave tekstova.

U listopadu 2022., predsjednik Županijskog suda u Osijeku **Zvonko Vrban** u izboru CASE (udruženja protiv SLAPP tužbi) glasovima žirija proglašen je najvećim pravosudnim “bullyjem” (nasilnikom) u Europi i to zbog serije tužbi protiv zagrebačkog portala Telegram, njegove glavne urednice **Jelene Valentić** i novinara **Drage Hedla** podnio šest tužbi. Osim što Hedla tuži za klevetu, dakle u kaznenom postupku, sudac Vrban podnio je i više odštetnih zahtjeva, a ukupan iznos nešto je veći od 100.000 eura. Time je Vrban zaslužio i već spomenutu, ne osobito prestižnu nagradu koja je njenim i drugim dobitnicima dodijeljena pod pokroviteljstvom Europskog parlamenta i uz podršku Vijeća Europe u sklopu europske Anti-SLAPP konferencije u Strasbourgu. Kako bi problem SLAPP tužbi postao vidljiv i široj javnosti, natjecanje je osmišljeno kao parodija na izbor za Pjesmu Eurovizije, a u izboru sudjeluju članice udruženja CASE, te žiri sastavljen od članica i članova Europskog parlamenta.

Četvrtina malih medija zbog tužbi na rubu propasti

Ma koliko se taj izbor parodiranjem nastoji učiniti javnosti zanimljivim, bavi se pojavom koja nije nimalo zabavna. Prema anketi koju je Hrvatsko novinarsko društvo (HND) provelo četvrtu godinu zaredom, u **Hrvatskoj je aktivna najmanje 951 tužba protiv medija i novinara**, od kojih tužitelji potražuju gotovo 77,4 milijuna kuna. Od toga se 928 tužbi odnosi na parnične postupke za naknadu štete zbog povrede časti i ugleda koji se vode protiv nakladnika, njihovih urednika i novinara zbog objavljenih tekstova i priloga, a istovremeno su aktivna i 23 kaznena postupka. Najviše tužbi, njih 443 teških u prosjeku po 95.000 kuna, ima Hanza media, dok Styria ima 196 tužbi čiji odštetni zahtjevi iznose gotovo 20 milijuna kuna. Znatan dio tih tužbi otpada na SLAPP tužbe raznih moćnika koji žele iscrpiti novinare i medije.

Osječki sudac Zvonko Vrban, najveći pravosudni bully u Europi (screenshot HTV)

Rezultati su zapravo i gori, jer je na HND-ov upit o broju tužbi odgovorio samo dio medija, njih 26. Od anketiranih, 65 posto ih je odgovorilo da im tužbe otežavaju poslovanje, dok se 26 posto medija jako teško nosi s tužbama – tu je najčešće riječ o malim i neprofitnim medijima, koje ovakve tužbe dovode na rub propasti.

Po definiciji HND-a, “SLAPP tužbe su zlouporaba pravnog sustava i prijetnja demokraciji. One pokušavaju zastrašiti i ušutkati novinare, aktiviste i zviždače dugotrajnim i skupim sudskim sporovima koji crpe resurse tuženih i ušutkavaju kritičke glasove”. U [definiciji zagrebačkog Pravnog fakulteta](#), dodaje se da je “SLAPP neosnovana i maliciozna tužba moćnika s ciljem ušutkavanja i obeshrabrivanja novinara od daljnjeg istraživanja ili objavljivanja sadržaja od javnog interesa”. Kako navode u HND-u, “tužitelji su najčešće osobe iz javnog i političkog života, među kojima i političari koji obnašaju vlast, zatim pravne osobe, ali i suci. Da je velikom broju ovih tužbi cilj zastrašivanje medija i poticanje cenzure te autocenzure kod novinara, pokazuju i sami iznosi inicijalnih tužbenih zahtjeva u građanskim postupcima koji su često puno veći od pravomoćno dosuđenih”.

Zovko preuzeo nagradu umjesto Bačića, osječki sudac nesretan što mu priznanje za 'bullyja godine' nije osobno uručeno

Uspjehom suca Vrbana Hrvatska je nastavila svoj pobjednički niz – godinu dana ranije, uz svibnju 2021., [javna je televizija HRT pobijedila u kategoriji najvećeg ovisnika o tužbama](#), a nagradu su zaslužili u mandatu ravnatelja **Kazimira Bačića**, i to nizom bjesomučnih tužbi prema svim svojim kritičarima, uključujući i vlastite novinare – od predsjednice ogranka HND-a na HRT-u **Sanje Mikleušević Pavić** tražili su 50.000 kuna, a od HND-a još 200.000 kuna. Protiv svog zaposlenika i predsjednika HND-a **Hrvoja Zovka** podigli su nekoliko sudskih tužbi, a on je zadovoljštinu dobio ne samo okončanjem tih sporova u svoju korist, već i time što je u ime HRT-a na svečanosti umjesto Bačića preuzeo nagradu čiji je jedini cilj sramoćenje moćnih.

Niti sudac Vrban nije ove godine otputovao u Strasbourg preuzeti nagradu već je to umjesto njega učinio Drago Hedl, žrtva njegovih pravosudnih pritisaka, a o svemu je [sa zadovoljstvom izvijestio portal Telegram](#). “Jedan od najmoćnijih sudaca u Hrvatskoj, Zvonko Vrban podnio je seriju tužbi protiv Telegrama, glavne urednice i mene kao autora istraživačkih tekstova. Njegova namjera bila je da nas uplaši, financijski uništi i zaustavi istraživačke tekstove o tome kako je stjecao imovinu i čime se sve bavio osim svog sudačkog posla”, kazao je Drago Hedl preuzimajući nagradu umjesto suca Vrbana.

Vrban: 'nisam SLAPP tužitelj, ne zastrašujem medije već štitim svoj ugled'

Tjedan dana nakon dodjele nagrade, udruženju CASE pismom se [oglasio i sudac Vrban](#), navodeći kako je povrijeđen što je njegovu nagradu preuzeo Hedl, kojeg Vrban nije opunomoćio da je primi. “No, kao što je već uobičajeno u hrvatskom novinarstvu, nitko me nije obavijestio da sam predložen za navedenu nagradu niti me bilo tko pozvao na svečanost uručivanja iste”, napisao je Vrban, tvrdeći kako pismom pokušava predočiti svoju stranu priče – kaže da ga Hedl “kleveće s ciljem da ga se razriješi časne dužnosti suca i predsjednika Županijskog suda u Osijeku. Mediji i novinari su do te mjere zaštićeni da je dostatno na sudu dokazati kako su imali razloga vjerovati da su informacije koje objavljuju istinite, odnosno ne moraju dokazati da su te informacije zaista istinite”, upire prstom Vrban.

“Moje tužbe proglašavaju SLAPP tužbama imputirajući mi namjeru da ušutkam neovisne medije. Sve se to događa u vremenu kad sudski postupak još traje i sve se ovo radi kako bi se izvršio pritisak na sudove i suce koji postupaju po mojim tužbama. A istina je vrlo jednostavna – tužbe sam podnio kao privatna osoba s isključivom namjerom da zaštitim svoju čast i ugled časnoj obitelji od laži i kleveta kojima sam obasut. Moj cilj nikako nije zastrašivanje medija i poticanje cenzure i autocenzure kod novinara nego isključivo zaštita moje časti i ugleda”, tvrdi osječki sudac.

Nakon dobivenog spora, šibenska sutkinja još jednom tužila novinarku Blažević

Priča o SLAPP tužbama nastavila se već mjesec dana nakon Vrbanovog trijumfa, kad je u studenom 2022. objavljeno da šibenska novinarka **Davorka Blažević** mora bivšoj sutkinji Vrhovnog suda **Senki Klarin Baranović** isplatiti 40.000 kuna jer je 2015. na šibenskom portalu Tris objavila tekst pod naslovom “S(j)enka Senki grize rep”, kao portret tjedna, u formi komentara, u kojem secira njezinu karijeru od vremena SFRJ pa do dolaska HDZ-a na vlast. Tada još aktivnoj sutkinji se takvo čeprkanje po njenoj prošlosti nikako nije svidjelo. Uskoro je započela sudska agonija koja je potrajala sedam godina, a završila je tek sada, kad su obje akterice u mirovini.

Novinarka Davorka Blažević mora sutkinji Senki Klarin Baranović platiti još 52.000 kuna (foto: H. Pavić / TRIS)

Sutkinja Vrhovnog suda prvo je tužila autoricu teksta na Općinskom sudu u Šibeniku gdje je u parničnom postupku novinarka proglašena krivom uz obavezu plaćanja novčane kazne od 6.666 kuna, plus troškovi parnice. "Vjerujući da će time svako sporenje sa sutkinjom Klarić Baranović biti okončano, u dogovoru s odvjetnikom nisam se žalila, prihvatila sam presudu, platila kaznu, na portalu sam objavila ispriku a tekst je, po zahtjevu tužiteljice Klarić Baranović i odluci suda, uklonjen s interneta. Bila je to kobna greška, ceh odvjetničkom neiskustvu i lošoj procjeni, koja je naposljetku skupo plaćena", rekla nam je Davorka Blažević.

Naime, unatoč završenom kaznenom postupku, sutkinja 2017. podiže privatnu tužbu i za "povredu časti i ugleda" traži odštetu za "duševne boli" u iznosu od 150.000 kuna. "Nikada se tužbom nije obratila nakladniku, nego isključivo tuži autoricu teksta, ne krijući pritom da je željna osvete", kaže novinarka Blažević. U prvom stupnju presudom Županijskog suda u Zagrebu odlučeno je da novinarka treba tužiteljici isplatiti 75.000 kuna odštete, sa zateznim kamatama koje teku od rujna 2017. pa do dana isplate, te 16.688 kuna za parnični trošak. I tužiteljica i tužena novinarka se žale, pa se postupak ponavlja.

'Kritičko mišljenje o javnoj osobi ne bi se smjelo sudski procesuirati'

U ponovljenom postupku na Općinskom sudu u Šibeniku 2020., nepravomoćno je odbačena tužba sutkinje Klarić Baranović protiv novinarkе Davorke Blažević. Međutim, tužiteljica, koja je 2018. po sili zakona umirovljena, se žalila, a sud je prihvatio njezinu žalbu i ponovno donio presudu da joj novinarka mora isplatiti 75.000 kuna za pretrpljene duševne boli, plus zatezne kamate i sudski troškovi. Na tu se pak odluku žalila novinarka Blažević, a u žalbenom postupku Županijski sud u Zagrebu pravomoćno odlučuje da se Senki Klarić Baranović ima isplatiti odšteta za "povredu ugleda i časti", doduše ne 75.000 već 40.000 kuna, što sa zateznim kamatama i sudskim troškovima dostiže svotu od 52.000 kuna. Srećom, građani su u nekoliko dana prikupili novac za isplatu odštete sutkinji, a da nije bilo tog čina solidarnosti novinarka bi bila ovršena sve dok se iz njene mirovine ne iscijedi i zadnja lipa duga.

"Ovdje je potpuno jasno, s obzirom da je u parničnom postupku sve rečeno, kazna je prihvaćena u dobroj vjeri, objavljena je presuda na portalu, uklonjen je tekst s interneta i s portala, da je tužiteljici jedini cilj bio zaraditi preko novinarskih leđa, dokazujući pritom tko ima moć i dokle seže novinarska sloboda izražavanja i mišljenja. Senka Klarić Baranović je javna osoba, kao sutkinja Vrhovnog suda RH, i kritičko mišljenje o njezinom radu ne bi u demokratskom društvu smjelo biti predmet sudskog postupka. U ovom slučaju predmet spora su vrijednosni sudovi, kritičko mišljenje novinarkе koja je zbog svojih stavova i mišljenja drakonski kažnjena novčanom kaznom koja se inače, u takvim iznosima, dosuđuje nakladnicima", kaže Davorka Blažević.

Postupak se dakle nije vodio zbog klevete, već se presudilo vrijednosnim sudovima novinarkе o već ranije objavljenim činjenicama i informacijama o Senki Klarić Baranović, pri čemu se njihovo ponovno objavljivanje smatra uvredljivim.

"Inače, u sudskom postupku uopće nisu problematizirane informacije, niti je dovedena u pitanje njihova istinitost, jer, osim nekih saznanja o osobi sutkinje i njezinom strelovitom usponu u samostalnoj Hrvatskoj, unatoč visokim pozicijama na kojima je bila i u bivšem sustavu (za razliku od većine sudaca iz bivšeg ustava koji su 'pometeni' sa sudova), sve druge informacije već su bile objavljene u medijima, a ja sam ih u Portretu tjedna samo komentirala. No, u Hrvatskoj, izgleda, komentare nije dopušteno pisati o nekim kategorijama ljudi, niti iznositi kritička mišljenja o njima, čime sudovi suspendiraju komentar kao novinarsku formu, odnosno, sankcioniraju novinarsko mišljenje. Komentar bez stava i vrijednosnih sudova, ne treba ni pisati, niti to jest komentar", napominje novinarka Davorka Blažević.

Gazdek i trojica 'kabadahija virovitičkog pašaluka'

U borbi za informiranje građana, poseban respekt zaslužuju novinari u manjim sredinama, uvijek na udaru lokalnih vlasti, poduzetnika, sudaca i ostalih moćnika. Uz Davorku Blažević, Dragu Hedla i još neke, u tu skupinu spada i **Goran Gazdek** iz Virovitice, grada od 20-ak tisuća stanovnika u kojem živi niz čuvenih političara, poznatih iz raznih afera – **Tomislav Tolušić**, **Josip Đakić** i **Ivica Kirin**.

Gazdek je u prosincu 2019. u komentaru rezultata predsjedničkih izbora na svom portalu [Virovitica.net](https://virovitica.net) napisao da su "Tolušić, Đakić i Kirin kabadahije virovitičkog pašaluka". Tužio ga je bivši ministar poljoprivrede Tomislav Tolušić i za povredu prava osobnosti zatražio 40.000 kuna. Međutim, Općinski sud u Virovitici zaključio je kako Gazdek nije počinio kazneno djelo uvrede, obrazloživši kako tužitelj "zbog javne dužnosti treba imati veći stupanj tolerancije, biti otvoreniji za ispitivanje svojih riječi i djela što nastavno uključuje i trpljenje širih granica prihvatljive kritike, nego kod privatnih osoba", a taj je stav kasnije potvrdio i Županijski sud u Osijeku.

Bivši ministar Tomislav Tolušić tužio je četiri puta virovitičkog novinara Gorana Gazdeka (foto: HDZ.hr)

Međutim, bivši potpredsjednik Vlade tu nije stao. “Tolušić je istodobno podnio tri tužbe protiv mene kao nakladnika tražeći po 20.000 kuna zbog tekstova o imovinskoj kartici, gradnji kuće i vinarije, a stigla su mi još tri zahtjeva za isprikom i brisanjem prenesenih tekstova iz Nacionala i Telegrama. Jednu sam nepravomoćno dobio, a kada je uvidio da bi mogao dobiti i ostale odustao je od svih tužbi. U svim tužbama prvo je tražio demanti i ispriku, ali sam to odbio jer sve što je objavljeno bila je istina”, kaže Gazdek.

‘Javnost ima pravo znati istinu i o rehabilitiranom političaru’

Nakladnika portala tužila je i saborska zastupnica **Romana Nikolić** zbog teksta pod naslovom **Na listi Restart koalicije za IV. izbornu jedinicu žena koja prijete smrću**. “Objavili smo da se na trećem mjestu u četvrtoj izbornoj jedinici koja pokriva područje Virovitičko-podravske i Osječko-baranjske županije nalazi kandidatkinja koja ima pravomoćnu presudu zbog prijetnji smrću kolegici, ali je u međuvremenu došlo do rehabilitacije pa se ima smatrati neosuđivanom. Svoje duševne boli procijenila je na 20.000 kuna, ali joj je sud pravomoćno dodijelio 7.500 kuna. **Nije pomogao ni ispravak** kojeg smo objavili čim je stigao iz odvjetničkog ureda. Ali, mi ćemo ići do kraja sve do Europskog suda za ljudska prava je smatram da građani-

birači i javnost ima pravo znati da je bila osuđivana bez obzira što je kasnije rehabilitirana. To su, naprosto, činjenice od kojih niti jedna osuđivana osoba, pogotovo ona koja se želi baviti javnim radom, ne može pobjeći”, kaže Gazdek, inače potpredsjednik izvršnog odbora HND-a.

Nekoliko godina prije njih i kazneno i građansko tužili su ga saborski zastupnik Josip Đakić i bivši gradonačelnik Virovitice **Ante Krišto** zbog vijesti da je protiv njih (i još trojice) u ODO Virovitica zaprimljena prijava sa zahtjevom da se istraži gdje je pola milijuna tadašnjih njemačkih maraka, koje su na zahtjev Kriznog štaba 1991. prikupile virovitičke tvrtke kako bi se kupilo oružje za obranu. Krišto je tražio 50.000, a Đakić 100 tisuća kuna, no Gazdek je te procese pravomoćno dobio.

‘Lokalne političare opila je moć pa novinarima šalju poruke preko svojih jurišnika’

Nije svaka tužba protiv novinara i izdavača SLAPP, no ovih nekoliko – smatra Gazdek – to svakako jesu. “Sve su tužbe neosnovane i toliko sulude i bizarne da je očito kako se radi o SLAPP-u. Tražiti toliki novac od izdavača malog, lokalnog i neprofitnog medija čiji se godišnji proračun mjeri samo s jednom takvom tužbom nije ništa drugo nego li pritisak na slobodu novinarstva, pokušaj da nas se ušutka i spriječi daljnji rad na istraživanju priča vezanih za kriminal, nepotizam, zlouporabe i javašluk, a na kraju i da nas se ugasi. Primjerice, Tolušićeve tužbe stigle su u vrijeme kad smo istraživali nerazjašnjenu smrt mladog gradskog pročelnika za financije i krađu 17,2 milijuna kuna iz lokalnog proračuna”, napominje Gazdek.

Novinar Goran Gazdek (foto: Virovitica.net)

Pitamo virovitičkog novinara – povećava li se učinak SLAPP-a u slučajevima tuženih koji, poput njega, žive u manjim gradovima, pa svoje tužitelje susreće na ulici?

“Sasvim sigurno da se povećava jer tužitelji su u prijateljskim, poslovnim i stranačkim odnosima s vlasnicima medija, oni su predstavnici osnivača vrtića ili škole koju pohađa vaše dijete i apsolutni su vladari u lokalnoj zajednici na svim razinama. Nije lako živjeti s tim teretom. Najblaže rečeno, nije ugodno kad se s junacima svojih priča i onima koji su vas zbog njih tužili sudarite u pekari, na koncertu, u kazalištu, u sportskoj dvorani, na ulici ili nekom drugom javnom mjestu. Politička moć ih je opila pa vrlo često ne kontroliraju svoja ponašanja ili šalju svoje jurišnike da ti diskretno prenesu poruku. Ne računajući društvene mreže, jer to je već folklor, imao sam nekoliko vrlo ružnih iskustava, verbalnih napada i uvreda i samo jedan lakši (i bezbolni) udarac šakom bijesne čitateljice koja smatra da mrzim sve što je hrvatsko. Ali, prihvatio sam da je to dio našeg posla pa sam vrlo rano naučio nositi se s tim”, pomirljivo će Gazdek.

Novinarski projekt 'SLAPP tužbe – zlouporaba pravosuđa kojom moćnici pokušavaju ušutkati medije' realiziran je uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije temeljem Programa ugovaranja novinarskih radova u elektroničkim publikacijama.
